

УДК 65.011.1
DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2020-29-9>

Данкєсва О. М.
*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри економіки
та міжнародних економічних відносин
Донецького національного університету економіки
і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського (м. Кривий Ріг)*

Dankeieva Oksana
*Candidate of Economic Sciences
Senior Lecturer of the economic and International Relations Department
Donetsk National University of Economics and
Trade named after Mykhayilo Tugan-Baranovsky, Krivyyi Rih*

ОКРЕМІ КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. У роботі опрацьовано теоретичні, методичні і практичні засади щодо розроблення результативних інвестиційних стратегій підприємств. Узагальнено дефініцію «інвестиційна стратегія». На основі класичних принципів стратегічного управління запропоновано та охарактеризовано принципи інвестиційної стратегії підприємств. Виділено основні напрями розроблення інвестиційної стратегії підприємств. Наведено зовнішні та внутрішні фактори, а також їхню позитивну та негативну дію, що впливають на формування інвестиційної стратегії. Наведено види стратегій портфельних та реальних інвестицій, а також їхні характеристики. Отримані результати дослідження спрямовані на те, що правильно визначена інвестиційна стратегія забезпечить підприємству чіткість у поставлених завданнях, визначенні цільових орієнтирів та більш результативне їх виконання.

Ключові слова: інвестиційна стратегія, принципи, фактори, стратегічне управління, зовнішнє і внутрішнє середовище підприємства, види стратегій.

Вступ та постановка проблеми. Кризовий стан сучасних вітчизняних підприємств, що характеризується падінням виробництва, загострив проблеми залучення інвестицій, розширення переліку можливих джерел фінансування. Забезпечення ефективного розвитку підприємств потребує вирішення великої кількості питань, таких як переоснащення підприємств сучасним технологічним обладнанням, вирішення низки економічних та соціальних питань на окремому підприємстві, впровадження прогресивних форм і методів управління персоналом тощо. Нині все більше підприємств різних галузей народного господарства країни усвідомлюють необхідність розроблення результативної інвестиційної стратегії, яка дасть змогу підвищити їхню конкурентоспроможність, поліпшити якість продукції, яку вони випускають, тощо. Вирішення окреслених завдань вимагає залучення інвестицій, що зумовлює актуальність наукових дослід-

жень щодо формування інвестиційних стратегій на підприємствах в умовах нестабільного бізнес-середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Опрацюванням теоретичних, методичних і практичних засад щодо розроблення результативних інвестиційних стратегій підприємств займається значна кількість закордонних та вітчизняних науковців, таких як: І.А. Бланк [1], Г.В. Козаченко [2], А.В. Череп [3], Н.А. Хрущ [4], Т.П. Ткаченко, Н.А. Шевчук [7], П.Л. Гринько [9], О.В. Каут, С.М. Дунайчук, А.Ф. Бондаренко, Т.А. Васильєва, О.С. Грищенко, А.А. Голубенко, Л.І. Мороз, В.Л. Осецький, М.Є. Рогоза та ін. Але, незважаючи на значну кількість досліджень із зазначеної теми, не досить опрацьованими та суперечливими залишаються питання, які стосуються принципів та процесу формування інвестиційної стратегії підприємств у сучасних умовах господарювання, що і визначило вибір тематики дослідження.

Метою статті є визначення основних принципів та висвітлення деяких напрямів формування інвестиційної стратегії підприємств в умовах невизначеності.

Результати дослідження. На основі проведеного аналізу визначення дефініції «інвестиційна стратегія» встановлено, що велика кількість дослідників, у тому числі і [1, с. 70; 2, с. 24; 3, с. 137; 4, с. 50], дотримуються думки про те, що інвестиційна стратегія – це система довгострокових цілей, що передбачає вибір найбільш ефективних шляхів їх досягнення. Термін «система» набув досить широкого застосування в багатьох галузях сучасної науки, особливо в управлінні та економіці. Це зумовлено складністю завдань і проблем, з якими стикаються сучасні підприємства та організації різних галузей у процесі ведення своєї господарської діяльності. Розгляд існуючих науково-методичних основ щодо формування інвестиційної стратегії дає змогу виявити, що вона є частиною загальної стратегії підприємства, підпорядковується їй, чим і підтверджується прояв системи. Тому розроблення інвестиційної стратегії повинно формуватися на основні класичних принципів стратегічного управління, яких вона буде дотримуватися під час реалізації довгострокових цілей. Принципи – це основні вихідні положення, сукупність принципів є початковою формою систематизації знань, що притаманні всім системам [5, с. 20], якими є сучасні підприємства. Слід зауважити, що вичерпного переліку принципів та їхньої кількості немає, оскільки кожне підприємство, яке є складною системою, вибирає ключові принципи залежно від чинників, притаманних особливостям окремої системи, складу її елементів, зв'язків між ними, зовнішнього середовища тощо. Отже, в процесі розроблення інвестиційної стратегії окремого підприємства виникає необхідність дотримання таких принципів.

Принцип цілісності або емерджентності. Цей принцип надає розуміння того, що інвестиційна стратегія є невідминним продовженням загальної стратегії окремого підприємства, яка породжує якісно нові можливості, перебуває з нею у взаємозв'язку і взаємозалежності, що і сприяє її досягненню. При цьому інвестиційна стратегія є водночас і відносно самостійною, яка пов'язана із функціями планування, організацією, контролем, аналізом ухвалення рішень.

Принцип комплексності – передбачає взаємозалежність та взаємозв'язок інвестиційної стратегії підприємства з усіма елементами загальної стратегії підприємства, а також із системою стратегічного управління, не тільки між собою, а й із зовнішнім середовищем. Цей принцип набуває особливої актуальності через динамічність параметрів зовнішнього середовища. Від того, наскільки система стратегічного управління і кожен її елемент будуть готовими адаптувати свою діяльність у складних умовах мінливості, залежить виконання стратегічних цілей підприємства та, як наслідок, забезпечення його конкурентоспроможності.

Принцип адаптивності виражається у спроможності інвестиційної стратегії пристосовуватися до діяльності інших складових елементів механізму системи стратегічного управління, а також до умов зовнішнього ринкового середовища, які постійно змінюються.

Принцип синергізму. Цей принцип – результат поєднання виконання переліку завдань, що вирішуються, і приводить до більш ефективного результату діяльності інвестиційної стратегії, ніж під час виконання будь-якого окремого завдання. Також під час інтеграції застосування функцій інвестиційної стратегії у комплексі синергетичний ефект буде кращим, ніж під час виконання однієї окремої функції.

Принцип невизначеності характеризується неможливістю абсолютного знання про об'єктивні і суб'єктивні фактори функціонування інвестиційної стратегії і впливу на неї зовнішнього середовища. Так, наприклад, наявна інформація про зовнішнє середовище (про конкурентів, споживачів, курс валют тощо) не зображує суттєві моменти, оскільки їх врахування здійснюється опосередковано, що призводить до втрати частини важливої інформації та спричиняє непередбачені наслідки.

Принцип динамічності. Означений принцип передбачає здійснення інвестиційної стратегії поступово, вперед, досягаючи нових цілей під дією різних впливів. Для динамічного досягнення інвестиційної стратегії характерне прагнення до постійного розширення кола своїх завдань. Це повинно відбуватися паралельно з поступовим вирішенням зовнішніх і внутрішніх проблем у тісному взаємозв'язку із загальною стратегією підприємства для досягнення визначеної мети.

Принцип економічності. Цей принцип передбачає використання інвестиційної стратегії так, щоб величина інвестицій не перевищувала ефекту від інвестування. Зміст сформульованого принципу також полягає в отриманні позитивних (необхідних і достатніх) результатів за показниками оцінювання (на підставі абсолютних і відносних показників оцінки кількісних і якісних характеристик) інвестиційної діяльності.

Принцип оптимальності – полягає в тому, що під час розроблення інвестиційної стратегії обов'язково повинна враховуватися обмеженість ресурсів (фінансових, товарних, інформаційних та ін.), а також можливість їх (ресурсів) альтернативної заміни. Це вимагатиме модифікацій поточних завдань і пошуку найбільш ефективних джерел фінансування.

Принцип самоорганізації. Інвестиційна стратегія підприємства все більше спирається на інновації, а це означає відкритість підприємства до елементів зовнішнього впливу середовища. Підприємство в цій системі взаємин із середовищем розглядається як відкрита система, здатна до ефективної самоорганізації.

Отже, принципи взаємодіють між собою в межах виконання інвестиційної стратегії, врівноважуючи чи посилюючи один одного, що дає змогу достатньою мірою розкрити свою природу, індивідуальність і регульовальні можливості. Це забезпечує виконання загальної стратегічної мети підприємства, і таким чином підтверджується прояв системи.

Як уже зазначалося, інвестиційна стратегія підприємства є частиною загальної стратегії підприємства, а також:

- ґрунтується на вироблених підприємством цілях його довгострокового розвитку;
 - визначає пріоритети інвестиційної діяльності на конкретні проміжки часу;
 - визначає характер і обсяги необхідних інвестиційних ресурсів для досягнення поставлених цілей;
 - визначає орієнтацію інвестиційної стратегії на прискорене зростання підприємства, тобто опору на інновації у виробництві і управлінні;
 - є інструментом реалізації вибраної місії підприємства [6].
- Формування інвестиційної стратегії підприємства передбачає складний та комплексний аналіз усіх елементів внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування підприємства, а також узгодження вказаних цілей та заходів їх досягнення із загальною стратегією підприємства [7, с. 45].

У процесі розроблення інвестиційної стратегії можна виділити такі основні напрями, як:

1. Ґрунтовний аналіз зовнішніх і внутрішніх інвестиційних факторів.

Фактори, що впливають на формування інвестиційної стратегії

Фактори	Позитивний вплив	Негативний вплив
Внутрішні		
Економічні	Проявляється у наявності коштів для фінансування інноваційно-інвестиційних проектів.	Проявляється у відсутності коштів для фінансування інноваційно-інвестиційних проектів.
Технологічні	Забезпечується за достатнього розвитку матеріальної та науково-технічної бази.	Проявляється через недостатній розвиток матеріальної та науково-технічної бази.
Організаційно-управлінські	Забезпечується за гнучкості організаційних структур, демократичного стилю керівництва, можливості самостійного коригування запланованих рішень, достатньої автономії, переважно горизонтального інформаційного забезпечення.	Забезпечується за незмінної організаційної структури, невиправданої централізації, авторитарного стилю керівництва, жорсткого планування, орієнтування лише на традиційні ринки.
Зовнішні		
Екологічні	Визначається новими технологіями, новими матеріалами, новими видами енергії у процесі інноваційної діяльності підприємств.	Визначається застарілим обладнанням, яке не відповідає сучасним вимогам захисту, що породжує зниження якості продукції.
Інформаційні	Забезпечується на основі використання новітніх інформаційних ресурсів, та їх постійного оновлення.	Проявляється у використанні застарілих методів отримання та обробки інформації, через що гальмується час на прийняття управлінських рішень
Політико-правові	Досягається за законодавчого заохочення та державної підтримки.	Проявляється за умов відсутності підтримки та незацікавленості з боку державних органів щодо інвестиційної діяльності підприємств.

Джерело: розроблено автором

2. Визначення стратегічних напрямів підприємства, що впливає на вибір виду інвестиційної стратегії.

3. Оцінка майбутніх грошових потоків.

4. Використання визначеної інвестиційної стратегії з урахуванням стратегічних напрямів та ступеня ризику.

Вважаємо, що для ефективної реалізації найбільш результативної інвестиційної стратегії першочерговими кроками є всебічний розгляд зовнішніх та внутрішніх інвестиційних факторів, а також вибір відповідної стратегії за результатами отриманих даних. Тому надалі йтиметься саме про зазначене.

Як уже зазначалося, на початковій стадії формування інвестиційної стратегії підприємству необхідно визначити її вид. Вид інноваційної стратегії залежить від багатьох внутрішніх і зовнішніх факторів, які наведено в табл. 1.

Таким чином, у мінливих ринкових умовах, де процес господарювання сучасних підприємств має низьку фінансову стійкість, законодавча база постійно підлягає змінам – формування інвестиційної стратегії потребує гнучкого підходу.

Згідно з дослідженнями наукових джерел, у тому числі [6; 9, с. 65; 10], під час розроблення інвестиційної стратегії

підприємства інвестиційну діяльність узагальнено класифікують за двома групами: фінансовою та реальною. Фінансові інвестиції являють собою вкладення в довгострокові фінансові активи підприємства, а реальні (прямі) інвестиції спрямовуються на відтворення об'єктів основних матеріальних і нематеріальних активів з метою розширення та покращення матеріально-технічної бази підприємства. Через те, що кожна зазначена група має свої особливості та різну специфіку діяльності, на практиці застосовуються різновиди перелічених нижче інвестиційних стратегій.

Так, фінансові інвестиції здійснюються переважно у вигляді портфельних інвестицій. Портфельні інвестиції – це портфель цінних паперів, якими володіє підприємство. Під час вибору інвестиційної стратегії портфельних інвестицій підприємства застосовують агресивну, помірну та пасивну стратегії (табл. 2) [6; 10].

Реальні інвестиції – це вкладення коштів у виробництво продукту або його збут, за якого інвестор отримує як мінімум 10% у статутному капіталі компанії. Для реальної інвестиційної діяльності види інвестиційних стратегій зводяться до стратегії обмеженого зростання, прискореного зростання, інерційного зростання, комбінованої стратегії (табл. 3) [10].

Таблиця 2

Види стратегій портфельних інвестицій

Стратегія	Характеристика
Агресивна стратегія	полягає у формуванні високоприбуткових і високоризикових цінних паперів у портфелі інвестора. Підприємство в цьому разі наймає професіонала для постійної роботи з таким портфелем.
Пасивна інвестиційна стратегія	полягає в підборі у портфель високоліквідних цінних паперів. Це в основному папери «блакитних фішок», державні цінні папери та акції широко відомих компаній. Їхня висока ліквідність є зворотною стороною їхньої прибутковості, вони мають низьку прибутковість і низький ступінь ризику. Не передбачає активної роботи з цінними паперами, ними починають цікавитися в періоди ринкових стрибків і нестабільності. Вони забезпечують досить стабільний дохід, і ця стратегія застосовується, коли у підприємства є вільні кошти.
Помірна інвестиційна стратегія	поєднує агресивну та пасивну інвестиційну стратегії. Диверсифікація портфеля – основа такої стратегії. Купуються такі цінні папери, які забезпечують стійкість портфеля щодо прибутковості і ступеня ризику.

Джерело: розроблено автором на основі [6, 10].

Види стратегії реальних інвестицій

Стратегія	Характеристика
Стратегія обмеженого зростання	використовується підприємствами, що мають впевнене становище на ринку, унікальну продукцію за практичної відсутності конкурентів. Інвестиції спрямовуються на розширення виробництва. Інший тип інвесторів, які вибирають таку стратегію, – це підприємства з обмеженими ресурсами. Недолік ресурсів і неможливість їх збільшити призводить до стратегії самообмеження розвитку підприємства.
Стратегія прискореного зростання	спрямована на забезпечення високих темпів операційної діяльності, насамперед обсягів виробництва і реалізації продукції. У цих умовах збільшується потреба в інвестиційних ресурсах, спрямованих на приріст обігових і необігових активів підприємства. Відповідно, пріоритетним напрямом стратегічного інвестиційного розвитку підприємства є ріст обсягу реальних інвестицій.
Стратегія інерційного зростання	вибирається підприємствами під час завершення інвестиційного проекту або ліквідації підприємства.
Комбінована інвестиційна стратегія	застосовується великими підприємствами, в надрах яких йдуть різні процеси, беруть участь різні підрозділи, кожен із яких має свою інвестиційну стратегію розвитку.

Джерело : розроблено автором на основі [6; 10]

Отже, вибір виду інвестиційної стратегії залежить від особливостей інвестиційної діяльності та прийнятої підприємством загальної стратегії. Правильно визначена інвестиційна стратегія забезпечить підприємству чіткість у поставлених завданнях, визначенні цільових орієнтирів та більш результативне їх виконання.

Висновки. Підводячи підсумок, можна підкреслити, що формування інвестиційної стратегії в мінливих умовах бізнес-середовища є складним і творчим процесом, який має

здійснюватися на основі принципів стратегічного управління. Це спонукає усі складові елементи взаємодіяти як єдиний механізм складної системи, що забезпечує більш результативне виконання поставлених цілей. Всебічний аналіз факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, а також урахування їхніх позитивних і негативних впливів дасть змогу більш ґрунтовно підійти до визначення виду інвестиційної стратегії, яка повинна враховувати насамперед специфіку підприємства, а також види інвестиційної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент : учебный курс. Київ : Эльга-Н; НикаЦентр, 2001. 448 с.
2. Козаченко Г.В. Управління інвестиціями на підприємстві. Київ : Лібра, 2004. 368 с.
3. Череп А.В. Инвестознавство : підручник. Київ : Кондор, 2006. 398 с.
4. Хрущ Н.А. Инвестиційна діяльність: сучасні стратегії і технології. Хмельницький : ХНУ, 2004. С. 309.
5. Методологія системного підходу та наукових досліджень : опорний конспект лекцій. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ "Магістр", 2015. 60 с.
6. Інвестиційна стратегія підприємства. *Про інвестиції* : веб-сайт. URL: <http://xn----dtbjmwegiok9b3mho.xn--j1amh/> (дата звернення: 27.12.2019).
7. Ткаченко Т.П., Шевчук Н.А., Гончарук І.В. Напрями оптимізації інвестиційної діяльності підприємств. *Агросвіт*, 2018 р. Вип. 7. С. 45–48.
8. Бубенко П.Т. Конспект лекцій з курсу «Інноваційний розвиток підприємства». Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2016. 138 с.
9. Гринько П.Л. Дослідження формування інвестиційної політики підприємств як важливого фактору їх стратегічного розвитку. *Технологічний аудит та резерви виробництва*. 2016. Вип. 1/3 (27). С. 63–68.
10. Що таке прями і портфельні інвестиції. *BestInvestPro* : веб-сайт URL: <http://bestinvestpro.com/uk/shho-take-priami-i-portfelni-investici%D1%97/> (дата звернення: 27.12.2019).

References:

1. Blank I.A. (2001). *Investicionnyj menedzhment: uchebnyj kurs*. [Investment Management: Training Course]. Kyiv: Elga-N; Nika-Center, 448 p. (in Russian)
2. Kozachenko H.V. (2004). *Upravlinnia investytsiamy na pidpriemstvi* [Enterprise investment management]. Kyiv: Libra, 368 p. (in Ukrainian)
3. Cherep A.V. (2006). *Investoznavstvo: pidruchnyk* [Investigation: a textbook]. Kyiv: Condor, 398 p. (in Ukrainian)
4. Khrushch N.A. (2004). *Investytsiina diialnist: suchasni stratehii i tekhnologii* [Investment activity: modern strategies and technologies]. Khmelnytsky: KhNU, p. 309.
5. Issue of HarRI NADU "Master" (2015). *Metodolohiia systemnoho pidkhodu ta naukovykh doslidzhen: oporny konspekt lektsii* [Systematic Approach and Research Methodology: A Keynote Summary of Lectures]. Kharkiv: Issue of HarRI NADU "Master", 60 p.
6. Investytsiina stratehiia pidpriemstva [Investment strategy of the enterprise]. *Pro investytsii* [About investments]. Available at: <http://xn----dtbjmwegiok9b3mho.xn--j1amh/> (accessed: December, 27, 2019).
7. Tkachenko T.P., Shevchuk N.A., Honcharuk I.V. (2018). Napriamy optymizatsii investytsiinoi diialnosti pidpriemstv [Areas of optimization of investment activity of enterprises]. *Ahrosvit* [Agrosvit], vol. 7, pp. 45–48.
8. Bubenko P.T. (2016). *Konspekt lektsii z kursu «Innovatsiinyi rozvytok pidpriemstva»*. Kharkiv. nats. un-t misk. hosp-va im. O.M. Beketova [Lecture notes on the course "Innovative development of the enterprise". Kharkiv. O.M. Beketov National University of Urban Economics]. Kharkiv: O.M. Beketov KhNUMG, 138 p.
9. Hrynko P.L. (2016). Doslidzhennia formuvannia investytsiinoi polityky pidpriemstv yak vazhlyvoho faktoru yikh stratehichnoho rozvytku [Investigation of the formation of investment policy of enterprises as an important factor in their strategic development]. *Tekhnolohichni audyt ta rezervy vyrobnytstva* [Technological audit and production reserves], vol. 1/3(27), pp. 63–68.
10. Shcho take priami i portfelni investytsii [What is direct and portfolio investment]. *BestInvestPro*. Available at: <http://bestinvestpro.com/uk/shho-take-priami-i-portfelni-investici%D1%97/> / (accessed: December, 27, 2019).

ОТДЕЛЬНЫЕ КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ СТРАТЕГИИ ПРЕДПРИЯТИЙ

Аннотация. В статье обоснованы теоретические, методические и практические основы разработки результативных инвестиционных стратегий предприятий. Обобщена дефиниция «инвестиционная стратегия». На основе классических принципов стратегического управления предложены и охарактеризованы принципы инвестиционной стратегии предприятий. Выделены основные направления разработки инвестиционной стратегии. Приведены внешние и внутренние факторы, а также их позитивное и негативное действие, которое влияет на формирование инвестиционной стратегии. Предложены виды стратегий портфельных и реальных инвестиций, а также их характеристики. Полученные результаты исследования направлены на то, что правильно определенная инвестиционная стратегия обеспечит предприятию четкость в поставленных задачах, определит целевые ориентиры и более результативное их выполнение.

Ключевые слова: инвестиционная стратегия, принципы, факторы, стратегическое управление, внешняя и внутренняя среда предприятия, виды стратегий.

CERTAIN CONCEPTUAL ASPECTS ON THE FORMATION OF THE ENTERPRISES INVESTMENT STRATEGY

Summary. Today, more and more enterprises of different sectors of the national economy are aware of the need to develop a productive investment strategy that will increase their competitiveness, improve the quality of the products they produce, etc. Solving these goals requires attracting investment, which makes the research relevant to the formation of enterprises investment strategies in an unstable business environment. The purpose of this article is to define the basic principles and to cover some directions of formation of the enterprises investment strategy in the conditions of uncertainty. Forming an investment strategy in a changing business environment is a complex and creative process that must be carried out on the basis of strategic management principles. This encourages all the constituent elements to interact as a single mechanism of a complex system that ensures a more effective fulfillment of the set goals. The investment strategy is part of the overall strategy of individual enterprise, subordinates to it, which a manifestation of the system, is based on the enterprise's long-term development goals, determines the priorities of investment activities for specific periods of time, determines the nature and volume of necessary investment resources to achieve goals, and determines the orientation of the investment strategy for accelerated growth of the enterprise. Use of determin investment strategy taking into account strategic directions and degree of risk. The choice of the type of investment strategy depends on the specific investment activity and the overall strategy adopted by the company. Properly defined investment strategy will provide the company with clarity in the tasks set, the definition of targets and their more effective implementation. A comprehensive analysis of external and internal environmental factors, as well as taking into account their positive and negative effects, will allow a more thorough approach to determining the type of investment strategy, which should take into account, first of all, the specifics of the enterprise, as well as types of investment activities.

Key words: external and internal environment of the enterprise, factors, investment strategy, principles, strategic management, types of strategies.